

ЯРОСЛАВ ХАШЕК
КАКВИ УВОДНИ СТАТИИ БИХ
ПИСАЛ, АКО БЯХ ГЛАВЕН
РЕДАКТОР НА
ПРАВИТЕЛСТВЕН ВЕСТНИК

Превод от чешки: Светомир Иванчев, Стефан Бошнаков, Василена
Мирчева, 1998

chitanka.info

I.

НАВСЯКЪДЕ Е ХУБАВО, НО НАЙ-ДОБРЕ СИ Е У НАС

Неразбрана и незабелязана си остава тази истина. Да се твърди обратното, е един лош навик, който особено в последно време се е наложил в нашата република. Въпреки че не искаме, а и не можем да говорим за абсолютно благоденствие на гражданите в нашата република, необходимо е най-енергично да запушим устата на ония кресльовци, които са загубили уважение към държавното ни устройство и са се разкрещели по целия свят, че у нас било лошо.

Ние не бихме желали думите ни да изтропат само като шепа грах, хвърлен срещу стената, да попаднат върху камениста почва. Допускаме, че в живота на нашите граждани понякога се случват мигове, когато те твърде лесно могат да се озоват в ръцете на подстрекателите, но нека помним, че никога не е бивало толкова лошо, че да не стане пак добре. Само човек, обладан от нелепата мисъл, че живее зле, може да се съмнява в истинността на тези думи.

Държавното устройство съществува, откак свят светува, то е старо колкото човечеството и не е имало държава, в която да не са се допускали грешки, дребните грешки на държавния механизъм. И обратно, във всяка държава ще се намерят недоволници, които, макар че живеят от хубаво по-хубаво, никога не са доволни.

Такива хора трябва да се избягват, тъй като застрашават душевното ни спокойствие и ни превръщат в люде, които гледат с ненавист на определени класи, на държавното устройство и на обществото, което ръководи съдбините на държавата. По този път в края на краищата ще стигнем до рухване на илюзиите и до дранголника.

Редът в държавата прави всеки гражданин порядъчен, порядъчният гражданин съумява да си осигури душевно спокойствие и благополучие, а благото на нацията е и политическо благо.

Да погледнем около себе си. Не намираме ли тук хора с добри приходи, с прилични капитали, заможни и уважавани не само от обществено близките им среди, но и от собственото им работничество? Наистина само човек с предразсъдъци може да твърди обратното.

В нашата република има много хора, които са станали заможни благодарение на прилежанието на своите работници или благодарение на това, че са получили наследство. Защо да не им пожелаем успех, защо да проявяваме враждебност и злоба?

Нима трябва да вярваме на онези, които казват, че у нас положението било лошо? Неотдавна в нашия печат се появи съобщението, че в Китай, в провинция Гансу, са загинали от глад петстотин хиляди души, а в провинция Чанси — осемстотин хиляди.

Има ли нещо подобно в нашата република, която внася китайско брашно?

Статистиката говори с цифрите си. От мизерия и глад в Чехия, Моравия, Силезия и Словакия умират годишно много по-малко от едно на сто от цялото население и само толкова. А колко хора умират от глад в Индия, откъдето ние внасяме ориз? Половин милион. Тази ниска смъртност в Чехия в сравнение със смъртността в Индия трябва да убеди всеки непредубеден човек. И колко вопли у нас! У всеки статистик това ще предизвика само усмивка на състрадание.

1 кг говеждо месо днес струва 16 крони, 1 кг гъска — 32 крони, 1 кг петел — 36 крони, 1 кг свинско — 28 крони, 1 кг пуйка — 42 крони. И въпреки това непрестанни вопли, че скъпотията била голяма.

По време на обсадата на Париж през Немско-френската война от 1871 г. едно пиле е струвало 300 франка, една гъска — 500 франка, един вол — 80 000 франка, една свиня — 50 000 франка. Превърнете това в днешни чехословашки крони!

Нека всеки недоволен сравни тези цифри. Ние живеем безспорно във време на необикновена евтиния на хранителните продукти. Преди сто и седемдесет години, когато французите са били в Прага, една ливра брашно е струвала тринайсет талера. А колко струва днес, когато французите ги няма?

В Аляска говеждо месо изобщо не може да се купи, а у нас добитък — колкото ти душа иска. Индианците от племето чамакоко в Южна Америка не знаят изобщо какво нещо е захарта, а у нас всеки административен съветник от централата има захарна болест.

И тъй като не могат да се оплакват от прехраната, хората у нас насочват вниманието си към политическото положение в републиката. Да вземем за пример политическата обстановка в Тонкин, където депутатите след разпускане на парламента бяха убити, смазани от бой с камшици и насечени на парчета. Имало ли е у нас случай народен представител да бъде насечен на части след отлагане на сесията на парламента? И ако някой у нас говори за потъпкване на личните му свободи, нека се запознае с положението в Сиам. Там господства абсолютизмът, с други думи, монархът напълно своеволно нарежда да отсекаат главата на когото си иска. У нас хората доброволно си ходят без глава.

Всеки, който познава тези факти и въпреки това се оплаква, че у нас липсва свобода, е подлец.

У нас свободата се гарантира от законите и никой не потъпква правото и не храни върху него. И ако понякога все пак съвсем случайно стане нещо, то това е най-незначителна грешка, която незабавно бива премахната, и правото се възстановява.

Извънредно широката мрежа от органи на сигурността бди над нас, когато спим.

А когато някъде стане убийство, тогава многобройните проверки и арести често пъти допринасят за разкриването на банда фалшификатори на пари, останала досега неразкрита и ненаказана.

Училището учи нашите деца да уважават законите и да се молят на Бога и възпитава от тях добри граждани. Нашите работници по външнополитическа линия са спечелили международна известност, а нашите финансисти се ползват с такова влияние на световната арена, че сами определят курса на нашата крона.

Мир и доволство лъха от всяка къщурка, от всеки чешки дом, прилежните ръце работят във фабрики и работилници, а след дневния труд хиляди трудови хора изяждат вечер своя залък хляб, като хвалят Бога и благодарят на своите работодатели, които им дават хляба.

Много години водачите на работничеството са обсъждали въпроса, какво трябва да се направи, за да живее работническата класа добре.

Тоя въпрос най-добре е разрешен от работодателите, които дават работа на работничеството, така че проблемът отпада напълно. Дори и

най-лявото социалистическо крило, комунистите, твърдят, че който не работи, не трябва да яде.

Трудещият се работи и яде.

Напълно неправилен е възгледът, че работодателите не работят. Всеки работодател се грижи.

Който се грижи, той и работи.

Всеобщите грижи за работничеството в нашата република много скоро го убедиха в абсолютната безсмисленост на революционните илюзии. Развитието на капитализма, на който се обляга нашата млада република, създава работа за всички, които имат искреното желание да участват в този прогресивен процес.

Днес, в епохата на всеобщите социални грижи за безимотните класи, не може да става дума за някаква си по-остра политика по отношение на работническата класа. Репресиите, за които се говореше, претърпяха крах, сблъсквайки се с всеобщата любов към ближния. Колко хубаво е изразил това демократът депутат Бехине^[1] в статията си „Корабокрушенци“. След дълго колебание между омразата и състраданието у него най-сетне надделява чистотата на душата.

Като четем неговите „Корабокрушенци“, струва ни се, че четем стиховете на един поет:

*Корабокрушение ме сполетя.
На самотен остров след това
дълго аз живях самотен.
Морска шир, небе над мен, а между тях
моето „сърце човешко“ си туптеше,
Робинзоне, корабокрушенце!*

Днес тия прекрасни общочовешки стихове говорят на нашето сърце с още по-голяма сила благодарение на скритата в тях голяма хармония на любовта към ближния.

Особено днес, когато благодарение на ловкото ръководство на историческия процес световната социалистическа революция е ликвидирана. Автократичният начин на действие, който приложи правителството по отношение на въпроси от тоя род, е правилен и избраното от него решение бе най-щастливото дори и като се имат

предвид само държавническите съображения, и изобщо не подлежи на критика. Ние трябва да осъзнаем колко сериозно е времето, в което живеем, и нека това бъде за нас мерилото за преценяване на политическите събития.

II. НЕ ЗАВИЖДАЙТЕ!

Фатален недостатък на всеки гражданин на републиката ни е, че най-широките слоеве на населението се проникват от жестока завист, която спъва развитието ни към по-щастливо бъдеще.

Да бъдеш завистлив в нашата република, е позорно и във висша степен безнравствено. Всеки, който ратува нашият народ да се опомни и да намери отново себе си, на първо място трябва да смаже и да стъпче в калта чудовището завист, което се промъква навсякъде и като паяк обвива в мрежите си цялата република. Завистта е, която отравя с отровата си цялата чешка атмосфера и подкопава нравствените устои на нашата република.

В кристалната чаша на нашия обществен живот завистта налива мътилка с помощта на лъжепророци и вълци в овчи кожи.

Във великата епоха, в която живеем, когато с изгонването на Карл Хабсбургски^[2] от Унгария ние показахме на целия свят твърдата линия на Малкото съглашение, завистта не бива да разкъсва нашите редици. Бихме желали да се върнем в епохата на старите елини и римляни, когато нито патрицият, нито робът са познавали завистта, и двамата са работели рамо до рамо за славата на своята държава.

За разлика от тях у нас в широките слоеве на населението се е загнездила завистта.

Всяко повишение на заплатите на нашите министри или членове на законодателните институти обикновено има за последица завистливото плещене на хора, които не умеят да мислят логично. Те не могат да разберат думите, които датският министър на вътрешните работи произнесе по случай тържеството във връзка с осемстотингодишнината от създаването на датската държава: „Народът ще остане и ще бъде храбър и силен благодарение на своите добре хранени министри и членове на законодателните тела.“

Ето така се говори в една страна, където няма завист и където държавният бюджет се приема без каквито и да било разисквания и без

всякакви крясъци.

В същото време у нас приемането дори на един закон за минимално увеличение на заплатите на наши отговорни фактори не може да мине без дискусии и завистлива критика.

Ако се случи у нас да увеличат заплатата, да кажем, на министъра на финансите със сто хиляди крони годишно, веднага ще се намерят цяла редица разсилни и низши чиновници, както и разни други служители, които веднага ще поискат да се повишат съвършено безсмислено и техните заплати, без да обръщат внимание, че републиката преживява тежка финансова криза.

Те твърдят, че всичко е поскъпнало и че няма с какво да издържат семействата си.

Това не е истина. При един скромн, непретенциозен живот никой от нашите държавни чиновници не може да умре от глад, а пък завистническата фраза „И аз искам безотчетни както нашият господин министър“ е плод на старанията на различни подстрекатели. Човек наистина се учудва, когато чува: „Ако господин министърът има нужда от безотчетни, за да представя по-добре републиката, защо да не я представяме и ние, ние сме хиляди, целият апарат на ведомството.“

Другаде пък ще чуете: „Господин министърът има вила, господин министърът заминава на летуване със семейството си. Ние никога не сме си представяли, че така именно ще се провежда на практика Масариковата декларация за Чехословашката република.“ Да не говорим за това, че във време на всеобща строителна криза не би било възможно всеки един от половиния милион чиновници и държавни служители да си купи или да си построи вила. Изобщо смешно е да се говори за половин милион вили, когато всички вили са ангажирани и осигурени предварително за господата от министерствата и за нашите капиталисти, които представят народа ни на световния пазар и пробиват път на нашата валута по целия свят и на които всеки от нас най-искрено би трябвало да пожелае приятна почивка, но нали сме си завистливи!

Неотдавна чух един гражданин да говори: „И аз знам да се возя с лека кола, но като нямам пари дори за трамвай, какво да правя?“ Искаше ми се да му отговоря: „Че върви тогава пеша бе, завистнико такъв. Като нямаш пари за трамвай, няма какво да се чудиш, че не ти стигат за лека кола. Иди и работи, прилежно работи, иначе този, когото

днес виждаш да се вози с лека кола, също ще трябва да ходи пеша, а пък ти сам знаеш колко е неприятно, затова не го пожелавай на друг, усъвършенствай се нравствено, тъй като единствено в нравствената чистота е залогът за развитието на целия ни вътрешен живот.“

От нравственото ни пречистване, при което ще изкореним от сърцата си отровата на завистта, зависи днес нормализирането на вътрешното ни положение.

Нека се научим да уважаваме материалното благосъстояние на ближния си и нека носим винаги в сърцата си съзнанието за собствения си дълг. Мнозина обаче все още не са стигнали до тази зрелост, за което красноречиво говори следният пример:

Неотдавна бе издадена наредба, съгласно която за отваряне на вратите нощно време портиерите не следва да получават повече от шест халера. Тази наредба влезе в сила в момент, когато правителството предвид на общото поскъпване на жизнените потребности повиши умерено заплатите на министрите.

И тогава чух един портиер да псува вулгарно тия порядки. „На нас намалиха таксата за отваряне на входните врати нощно време — възмущаваше се той, — а на министрите, които и без това получават предостатъчно, им повишиха заплатите с цели хилядарки. А пък ние си губим здравето да отваряме на всеки гуляйджия по което и време да се прибере, за нас няма сън.“ И прочие, и прочие.

Не можах да се въздържа и му казах: „Любезни приятелю, ето че чрез вашата уста отново се обажда завистта. Вие сте портиер, а онзи там е министър. Да не би да искате министърът да стане портиер, а портиерът министър? Та тогава хората ще ви завиждат още повече, повече дори, отколкото вие самият завиждате на министъра. И то не заради това, че не бихте могли да вършите по-добре министерската работа, отколкото министърът, който днес седи в министерското кресло, а просто ей така, по принципа на завистта. Вие обаче забравяте за задълженията си. Какво трябва да върши един портиер? Да се грижи за безопасността на къщата през деня и през нощта. Срещу това той плаща и по-малък наем на хазаина. Портиерът изобщо не би трябвало да спи и би трябвало да отваря вратите нощем безплатно и без да изпитва завист за това, че докато той изпълнява задълженията си, някой гуляе по ресторантите. В такъв случай и шестте халера са съвършено излишни. Вашето задължение да извършвате известен труд

се хонорува вече по силата на самото обстоятелство, че ви се дава възможност да плащате по-нисък наем. Една възможност, която при днешната жилищна криза е неоценима.“

Ние бихме желали широките слоеве на народа да разберат най-сетне, че завистта е причина за отслабване на народното единство, завистта е причина и за това, че международното положение на нашата република става по-нестабилно.

Ако работникът завижда на своя работодател, че последният живее много по-охолно от него, ако годишният приход на работника не се увеличава дори с една десета от това, което работодателят му похарчва за един ден, нима може да се каже, че завистта на работника е уместна, че той постъпва правилно?

Не, разбира се, че не! В сърцето на всеки работник трябва да има нещо по-възвишено от завистта. А именно: радостта от труда. Работникът не трябва да бъде зависим от заплатата си, той трябва да бъде идеалист. Неговият идеал не бива да бъде борбата за презрения грош, неговият идеал трябва да бъде, повтарям още веднъж: „удоволствието от труда“. Работникът трябва да напусне досегашния си погрешен път на завист и да потърси в труда перпетуум-мобиле на своя живот, без да обръща внимание на мизерията и на трудностите в живота.

На всички ония трудещи се, които се поддават на подстрекателствата на злонамерени агитатори, обръщаме внимание върху прекрасните стихове от Ад. Алфа^[3], публикувани под заглавието „Сонет“ на 24 април 1921 г. в неделната забавна и поучителна притурка на „Народни политика“:

*Съдбата на един е твърде лека;
и неговото щастие е с ярки цветове,
усмивка на лика му мило ви зове
към танци, лудории и забава всека.
А друг такъв живот мечтай от века,
но черен труд неспирно го зове,
въпрос един му цепи черепа на две:
кога и той ще тръгне най-подир по слънчева пътека.
Но може ли на всички еднакво да върви;*

*човешкият живот без прелест ще остане,
безследно ще изчезне стремежът към труда.
И бедните си имат радости — и то какви,
о, радост чиста от труда — щом пролет във
настане,
в цъфтящата природа излизат вси на свобода!*

Колко хубаво го е казал поетът. Разбира се, че ако на всички им върви, светът ще стане безинтересен. Би било ужасно, ако хората не умират от глад, ако не съществува безнадеждната борба с пот на чело за зальк хляб. Тогава животът ще стане толкова скучен, че капиталистите от „Народни политика“ ще трябва да раздадат капиталите си на сиромасите и сами да умрат от глад, за да не изчезне прелестта на човешкия живот, както много правилно го е казал авторът на „Сонет“.

Той обаче ни обръща внимание и върху нещо друго, което досега не беше споменато и което също така е един от важните фактори в борбата със завистта. Ние вече имахме случай да изтъкнем това, че само чистата радост от труда е тази, при която човек забравя мизерията си и тежестите на живота, но също така и прекрасното чувство, което изпитва малкият, потиснат човек, когато пролетно време излезе на свобода във сред цъфтящата природа.

Да вдъхваш аромата на цветенцата, на тревите, на цъфтящите дървета, глухарчетата, паричките — това прогонва завистта от сърцето на човека, от душата на клетия пролетарий. Той чувства, че този аромат го засища, и го занася и вкъщи, на семейството си, във вид на росна китка от полски и горски цветя, с която насища близките си.

Ето какво трябва да помнят най-завистливите от завистниците, безработните, а нашите социални органи би трябвало да организират разходки из околностите на фабричните градове, където безработните ще могат да се насладят на аромата на цветята и песните на птиците, на бълбукането на бистрите поточета и шумоленето на гората.

Ето какво трябва да помнят и лидерите на социалистическите партии, на които не е лошо да се препоръча по-малко да говорят за политика и да помислят дали не е по-добре да организират курсове по ботаника, на които да изнасят лекции за красотата на природата.

Повече от сигурно е, че като се комбинират природните красоти с чистата радост от труда, ще изчезне и завистта у широките маси на чешкия народ и че нашата република с подобни излети в природата ще излезе на едно от първите места в целия свят.

[1] Рудолф Бехине (1881–1949) — социалдемократ, министър в няколко правителства. ↑

[2] Карл Хабсбургски (1887–1922) — последен австрийски император (1916–1918). Лишен от престола след разгрома на Австро-Унгария, през 1921 г. двукратно се опитва да организира монархически преврат в Унгария. Интерниран от Антантата на остров Мадейра, където умира. ↑

[3] Адолф Алфа (1881–1984) — псевдоним на Адолф Емил Вашек — чешки писател, автор на сантиментални сладникави творби.

↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.